

pondetur esse differentiam, tum quia inter mortem et resurrectionem non est medium, sed est immediatus transitus, et ideo non potest videri recessus a termino a quo, quin videatur ipse terminus ad quem; at in motu ascensionis ante ultimum terminum ad quem, sunt multi proximi qui sensibus hominum patere poterant. Tum etiam quia resurrectio est multo magis supernaturalis quam ascensio, et in se magis occulta. Non enim potest oculis corporeis videri sicut ascensio, sed solum per signa et effectus manifestari potuit, et ideo oportuit ut convenienti ordine ostenderetur. Adde ipsam resurrectionem et manifestationem ejus fuisse quamdam præparationem ad ascensionem. Denique, sicut oportuit ut Apostoli viderent Christum viventem post resurrectionem, ita et ascendentem; quia utriusque mysterii futuri erant testes oculati. Est tamen differentia, quia ascensionem non potuerunt videre in termino, quia non poterant videre Christum existentem in cælo empyreo, et ideo oportuit ut conspicerent ipsum ascensum; at vero resurrectio videri potuit in termino, videndo, scilicet, Christum vivum, et ideo non fuit necesse ut tunc videretur cum fiebat. Et aliunde oportuit servari alium modum et ordinem propter congruentias supra adductas.

3. In solutione ad 3, ponit D. Thomas differentiam inter resurrectionem Lazari et Christi, cur illa facta est coram Apostolis, et non hæc, scilicet, quia Christus resurrexit ad vitam gloriosam, Lazarus ad mortalem. Adde etiam resurrectionem Lazari fuisse veluti præviam dispositionem, ut resurrectio Christi fieret credibilis, et ideo oportuisse ut ab Apostolis videretur, maxime quia ipsi non viderant Lazarum morientem, sicut Christum. Quocirca, nisi resurgentem viderent, non posset eis de resurrectione constare, etiamsi postea illum vivere conspicerent.

ARTICULUS III.

Utrum Christus post resurrectionem debuerit continue cum discipulis conversari¹.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod Christus post resurrectionem debuerit continue

¹ 3, d. 21, q. 2, a. 3, corp., et d. 22, q. 3, a. 2, q. 3, corp. Et Joan. 20, l. 6, princ., c. 21, et princ.

cum discipulis conversari. Ad hoc enim discipulis post resurrectionem apparuit, ut eos de fide resurrectionis certificaret, et consolationem perturbatis adferret, secundum illud Joan. 20: *Gavisi sunt discipuli viso Domino. Sed magis fuissent certificati et consolati, si eis continue suam præsentiam exhibuisset; ergo videtur quod continue cum eis debuerit conversari.*

2. Præterea, Christus resurgens a mortuis non statim ascendit in cælum, sed post dies quadraginta, ut habetur Actor. 1. Illo autem tempore intermedio, in nullo alio loco potuit convenientius esse quam ubi discipuli ejus erant pariter congregati; ergo videtur quod continue cum eis conversari debuerit.

3. Præterea, ipso die resurrectionis Dominicæ, quinquies Christus apparuisse legitur, ut August. dicit, in lib. de Consensu Evang.¹ Primo quidem mulieribus ad monumentum; secundo, eisdem regredientibus a monumento in itinere; tertio, Petro; quarto, duobus discipulis euntibus in castellum; quinto, pluribus in Jerusalem, ubi non erat Thomas. Ergo etiam videtur quod et aliis diebus ante suam ascensionem ad minus pluries debuerit apparere.

4. Præterea, Dominus ante passionem eis dixerat, Matthæi 20: *Postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam; quod etiam Angelus et ipsemet Dominus post resurrectionem mulieribus dixit. Et tamen antea in Jerusalem ab eis visus est, et ipso die resurrectionis (ut dictum est²), et etiam die octavo, ut legitur Joan. 20. Non ergo videtur quod convenienti modo post resurrectionem cum discipulis fuerit conversatus.*

Sed contra est, quod Joann. 20 dicitur, quod post dies octo, Christus discipulis apparuit. Non ergo continue conversabatur cum eis.

Respondeo dicendum, quod circa resurrectionem Christi duo erant discipulis declaranda, scilicet, ipsa veritas resurrectionis, et gloria resurgentis. Ad veritatem autem resurrectionis manifestandam, sufficit quod pluries eis apparuit, et cum eis familiariter est locutus, et comedit, et bibit, et se eis palpandum præbuit. Ad gloriam autem resurgentis manifestandam, noluit continue conversari cum eis sicut prius fecerat, ne videretur ad talem

¹ Lib. 3, c. ult., in pag. 2 ante fin. lib., tom. 4.

² Arg. præc.

vitam resurrexisse, qualem prius habuerat. Unde Luca ultim., dicit eis: *Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum essem vobiscum. Tunc quidem erat cum eis præsentia corporali, sed ante eum eis fuerat non solum corporali præsentia, sed etiam per similitudinem mortalitatis. Unde Beda, prædicta verba exponens, dicit¹: Cum adhuc essem vobiscum, id est, cum adhuc essem in carne mortali, in qua estis et vos: tunc quidem in eadem carne resuscitatus erat, sed cum illis in eadem mortalitate non erat.*

Ad primum ergo dicendum, quod frequens Christi apparitio sufficiebat ad certificandum discipulos de veritate resurrectionis. Conversatio autem continua eos potuisset ducere in errorem, ut ad similem vitam eum resurrexisse crederent, quam prius habuerat. Consolationem autem de continua sui præsentia eis in alia vita repromisit, secundum illud Joan. 16: *Iterum videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.*

Ad secundum dicendum, quod Christus non ideo continue conversabatur cum discipulis, quia reputaret se alibi convenientius esse, sed quia hoc discipulis instruendis convenientius iudicabat, si non continue conversaretur cum eis ratione prædicta. Incognitum autem est quibus in locis intermedio tempore corporaliter esset, cum hæc Scriptura non tradat, et in omni loco sit dominatio ejus.

Ad tertium dicendum, quod ideo prima die frequentius apparuit, quia per plura indicia erant admonendi, ut a principio fidem resurrectionis recipere. Postquam autem jam eam receperant, non oportebat eos jam certificados tam frequentibus apparitionibus instrui. Unde in Evangelio non legitur quod post primum diem eis apparuerit nisi quinquies; ut enim Augustinus dicit in l. de Cons. Evang.²; post primas quinque apparitiones sexto eis apparuit, ubi vidit eum Thomas. Septimo, ad mare Tiberiadis in captione piscium. Octavo, in monte Galilææ, secundum Matt. Nono, quod dicit Mar.: *Novissime recumbentibus, quia jam non erant in terra cum illo convitaturi. Decimo, in ipso die ascensionis, non jam in terra, sed elevatus in nube, cum in cælum ascenderet. Sed non omnia scripta sunt, sicut Joannes fatetur. Crebra enim erat ejus cum eis conversatio, priusquam ascendisset in cæ-*

¹ Cap. 97 in Luc., et est ultim., parum ante med.

² L. 3, in pag. 2 ante fin. l., tom. 4.

lum, et hoc ad consolationem ipsorum. Unde et 1 Cor. 15 dicitur, quod visus est plusquam quingentis fratribus simul, deinde visus est Jacobo; de quibus apparitionibus in Evangelio non habetur mentio.

Ad quartum dicendum, quod sicut Chrysost. dicit, exponens illud quod dicitur Matt. 26¹: *Postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam: Non, inquit, in longinquam quamdam regionem, ut eis appareat, vadit, sed in ipsa gente et in ipsis fere regionibus, in quibus cum eo plurimum fuerant conversati, ut et hinc crederent quoniam qui crucifixus est, ipse est et qui resurrexit. Propter hoc etiam in Galilæam se ire dicit, ut a timore Judæorum liberarentur. Sic ergo, ut Ambrosius dicit super Luc.²: Dominus mandaverat discipulis ut in Galilæa eum viderent; sed illis ob metum intra conclave residentibus, ipse primum se obtulit (nec hoc est promissi transgressio, sed potius festinata ex benignitate impletio); postea vero confirmatis animis, illi Galilæam petierunt. Vel nihil obstat, si dicamus pauciores intra conclave, et complures in monte fuisse. Ut enim Eusebius dicit, duo Evangelistæ, scilicet, Lucas et Joannes, solis undecim hunc scribunt apparuisse in Hierusalem; ceteri vero duo, in Galilæam properare, non solis undecim, sed universis discipulis et fratribus dixerunt Angelum et Salvatorem jussisse. De quibus et Paulus meminit dicens: *Deinde apparuit plusquam quingentis fratribus simul. Est autem verior solutio, quod prius in Hierusalem latitantibus semel aut bis visus est, ad eorum consolationem; in Galilæa vero non clam, aut semel, aut bis, sed cum multa potestate ostensionem sui fecit, præbens se eis viventem, post passionem in signis multis, ut Lucas testatur in Act. Vel, sicut dicit August., in l. de Cons. Evang.³, quod ab Angelo et Domino dictum est, quod præcederet eos in Galilæam, prophetice accipiendum est. In Galilæa enim, secundum transmigrationis significationem, intelligendum occurrit quod Christi gratia de populo Israel transmigratura erat ad Gentes, quibus Apostoli prædicantes non crederentur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum præpararet; et hoc intelligitur: *Præcedet vos in Galilæam. Secundum illud autem quod Galilæa interpretatur revelatio, non jam in forma servi intelligendus est, sed in illa in qua æqua-***

¹ Hom 83 in Matth., ante med., tom. 2.

² In fine commentariorum in Luc., tom. 5.

³ L. 3, non procul ante fin. lib., tom. 4.

COMMENTARIUS.

4. Hunc articulum proponit D. Thom. ut explicet modum et ordinem quo Christus per quadraginta dies discipulis apparuit et cum eis conversatus est. Et imprimis in corpore cum solutione ad 1 optimam rationem reddit, ob quam non oportuit per eos dies continue cum illis semper versari, ne nimia familiaritas occasionem præberet existimandi, eum ad idem genus vitæ mortalis rediisse. Unde, sicut ad veritatem resurrectionis ostendendam, oportuit ut sapius appareret, ita ad commendandam gloriam resurrectionis operæ pretium fuit interponere aliquas moras, et non continue cum eis conversari. Addit Justinus, q. 48 ad Orthodox., voluisse Dominum desuafacere discipulos suos ab aspectu præsentiaque sui corporis, eamque ob rem, quo tempore versabatur in terra post resurrectionem, non omnino eis se in conspectum præbuisse, sed per vices utrumque fecisse, ut ab eis et cerneretur et non cerneretur. Addo etiam id fuisse expediens ad fidei exercitium et probationem, spei quoque et charitatis augmentum, ac denique hunc modum esse accommodatum statui hujus vitæ, in quo non possunt homines continue frui rebus divinis.

2. *Dubium.*—*Responsio.*—Hac vero occasione quærit D. Thomas in solutione ad 2, quo in loco fuerit Christus illis diebus, quando a discipulis recedebat. Et nihil aliud respondet, quam hoc esse incognitum, cum Scriptura nihil tradat, et in omni loco sit dominatio ejus. Quod verum est de cognitione certa et indubitata. Idem vero D. Thomas, in 3, d. 22, q. 3, art. 2, q. 3, ad 3, conjectura utendo, significat fuisse in paradiso terrestri; quia dicit in eo fuisse animas quæ cum Christo ab inferis ascenderunt; et idem docet Bonav., in Meditat. vitæ Christi, c. 19; Niceph. etiam, lib. 1, c. 31, idem significat, dum ait Christum eduxisse animas Sanctorum ex sinu Abrahamæ, et in paradiso terrestri collocasse. Quod etiam sentit Justinus, q. 75, 76 et 85; et Irenæus, l. 5 Contra hæreticos; qui in hunc modum interpretantur illa verba: *Hodie mecum eris in paradiso.* Sed supra ostendimus non posse hæc verba de paradiso terrestri intelligi, quia eo die non fuit Christus in paradiso terrestri, sed in inferno. Hæc ergo sententia incerta est, præsertim cum valde du-

bium sit an paradiso terrestris nunc extet. Est ergo (ut D. Thomas hic recte dixit) hæc res prorsus incognita hominibus, de qua iterum redibit sermo, cum de ascensione Domini agemus.

3. In solutione ad tertium et quartum, multa disserit D. Thomas de apparitionibus Christi post resurrectionem, de quibus instituenda erit sequens disputatio.

ARTICULUS IV.

Utrum Christus debuerit discipulis in alia effigie apparere¹.

1. *Ad quartum sic proceditur. Videtur quod Christus non debuerit discipulis in alia effigie apparere. Non enim potest apparere secundum veritatem nisi quod est. Sed in Christo non fuit nisi una effigies. Si ergo Christus in alia effigie apparuit, non fuit apparitio vera, sed ficta; quod est inconveniens, quia, ut August. dicit, in lib. 83 Questionum², si fallit Christus, veritas non est; est autem veritas Christus. Ergo videtur quod Christus non debuerit discipulis in alia effigie apparere.*

2. *Præterea, nihil potest in alia effigie apparere quam habeat, nisi oculi intuentium aliquibus præstigiis detineantur. Hujusmodi autem præstigia cum fiant magicis artibus, non conveniunt Christo, secundum illud 2 ad Cor. 6: Quæ conventio Christi ad Belial? Ergo videtur quod non debuerit in alia effigie apparere.*

3. *Præterea, sicut per sacram Scripturam nostra fides certificatur, ita discipuli certificati sunt de fide resurrectionis, per Christi apparitiones. Sed, sicut Augustinus dicit in Epist. ad Hieronymum³, si vel unum mendacium in sacra Scriptura recipiatur, infirmabitur tota sacra Scriptura auctoritas. Ergo si vel in una apparitione Christus discipulis apparuit aliter quam esset, infirmabitur quidquid discipuli post resurrectionem viderunt in Christo, quod est inconveniens. Non ergo debuit in alia effigie apparere.*

Sed contra est quod dicitur Marc. ult.: Post hæc, duobus ex eis ambulatibus ostensus est in alia effigie euntibus in villam.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum

¹ 3, d. 21, q. 2, a. 4, q. 1, ad 3, et op. 60, c. 22 fin.

² Q. 13, tom. 4.

³ Ep. 8, et 9

est¹) resurrectio Christi manifestanda fuit hominibus, per modum quo eis divina revelantur. Innotescunt autem divina hominibus diversimode, secundum quod diversimode sunt affecti. Nam illi qui habent mentem bene dispositam, divina percipiunt cum quadam confusione dubietatis vel erroris. Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, ut dicitur 1 ad Cor. 2. Et ideo Christus, quibusdam ad credendum dispositis, post resurrectionem apparuit in sua effigie. Illis autem in alia effigie apparuit, qui jam videbantur circa fidem tepescere. Unde dicebant: Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel. Unde Gregorius dicit in homil.², quod talem se exhibuit eis in corpore, qualis apud illos erat in mente; quia enim adhuc in eorum cordibus peregrinus erat a fide, ire se longius finxit, scilicet, ac si esset peregrinus.

Ad primum ergo dicendum, quod (sicut August. dicit in lib. de Questionibus Evangelii³) non omne quod fingimus, mendacium est; sed quando illud fingimus quod nihil significat, tunc est mendacium; cum autem fictio nostra refertur in aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Alioquin omnia, quæ a sapientibus et sanctis viris, vel etiam ab ipso Domino figurate dicta sunt, mendacia deputabuntur; quia secundum usitatum intellectum non consistit veritas in talibus dictis. Sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquam rem significandam. Et ita factum est hic, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod (sicut August. dicit in lib. de Cons. Evang.⁴) Dominus poterat transformare carnem suam, ut alia revera esset effigies ab illa quam solebant illi intueri; quandoquidem et ante passionem suam transformatus est in monte, ut facies ejus claresceret sicut sol; sed non ita nunc factum est. Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum a Satana factum fuisse, ne agnosceretur Jesus. Unde Luc. ult. dicitur quod oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa sequeretur, si ab alienæ effigiei aspectu non

¹ Art. 1 et 2 hujus quæst.

² Hom. 23 in Evang., non procul a princ.

³ L. 2, cap. ult., in princ., tom. 4.

⁴ L. 3, c. 25, in 2 pag., a pr., t. 4.

fuisent reducti ad vere videndum Christi effigiem. Sicut enim Augustinus dicit ibid.¹, tantum a Christo facta est permissio, ut, scilicet, prædicto modo oculi eorum tenerentur usque ad fractionem panis, ut unitate corporis ejus participata removeri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnosci. Unde ibidem subditur, quod aperti sunt oculi eorum, et cognoverunt, non quod ante clausis oculis ambularent, sed inerat aliquid quo non sine-rentur agnoscere quod videbant, quod, scilicet, caligo et aliquis humor efficere solet.

Hic articulus explicatus est questione præcedenti, in commentario articuli 1, circa solutionem ad 3. Neque hic aliquid addendum occurrit, præter ea quæ in sequenti disputatione dicemus.

DISPUTATIO XLIX,

In quinque sectiones distributa.

DE APPARITIONIBUS CHRISTI POST RESURRECTIONEM.

Ex historia Evangelica, ut ex doctrina Augustini inferius comprobabimus, decem Christi apparitiones post resurrectionem colligimus, quas hic breviter exponemus, attingendo omnia, in quibus Evangelistæ discrepare videntur, eaque in concordiam redigendo, simulque explicandum erit, an forte aliqua apparitio facta sit, quæ ab Evangelistis non narretur.

SECTIO I.

Utrum Christus Dominus statim post resurrectionem matri suæ, priusquam cæteris omnibus apparuerit.

4. Ratio dubitandi præcipue sumitur ex Marco, asserente Christum primo apparuisse Mariæ Magdalena; quis ergo contra tam expressum testimonium audebit affirmare prius alteri apparuisse, præsertim cum nullus ex antiquis Patribus id affirmare ausus sit? Videntur enim Evangelistæ verba simpliciter et ut sonant intellexisse. Nam si propter dignitatem matris, licet Virginem excipere a generalibus verbis Evangelistæ, eadem ratione licebit excipere, verbi gratia, Petrum vel Joannem, propter singularem eorum dignitatem. Vel certe licebit exponere, Christum primo apparuisse Magdalena inter feminas,

¹ Lib. 3, c. 25, in pag. 2 a princ., t. 4.